

Öğrenciler Çalışmıyor, Umursamıyor veya Motive Değiller, Neden?

Mustafa Zülküf Altan⁵

Makale Türü:

Received Date: 09.02.2022

Accepted Date: 16.06.2022

Özet: Öğrencilerin öğrenmesi oldukça karmaşıktır ve öğretmenlerin öğrencinin öğrenmesini teşvik etmek amacıyla bu karmaşıklığı anlamaları ve maksimum etkili bir öğretim pedagojisi tasarımları gerekmektedir. Pek çok yetenekli öğrenci, yetersiz öğrenme stratejileri kullandıkları, yeterli ön bilgiye sahip olmadıkları, konu veya alanla ilgili ön yargıları olduğu için öğrenemeyebilirler. Oysa etkili öğretimin önündeki bilişsel engellerin olduğunu fark ederek, senaryoyu tersine çevirmek ve öğrenmenin önüne nelerin geçtiğini incelemek çok daha yerinde olacaktır. Bu da gerçek öğretmenliğin yolunu açarak, öğrenmenin anlamını kavrayan, öğrenmeden zevk alan ve öğrenmenin onurunu yaşayan bireylere ve toplumlara sahip olunmasına katkıda bulunacaktır. Bu makalede, kısaca da olsa, eğitim ve öğretimin kanayan yarası ve son iki yıldır devam eden salgın süresince iyice tavan yapan öğrenci vurdumduymazlığı, umursamazlığı ve motivasyon eksikliğinin, zihniyet değişimi ve öğretmenlerin bilinçli farkındalığı ve özel çabalarıyla giderilebileceğine ışık tutulmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel engeller, Büyüyen zeka zihniyeti, Sabit zeka zihniyeti, Öğrenmeyi geliştirme, Öğretimi geliştirme

Abstract: Student learning is highly complex and teachers need to understand this complexity and design a maximum effective teaching pedagogy in order to promote student learning. Many talented students may not be able to learn because they use inadequate learning strategies, do not have sufficient prior knowledge, and have prejudices about the subject or field. However, realizing that there are cognitive barriers to effective teaching, it would be much more appropriate to reverse the scenario and examine what impedes learning. This will pave the way for real teaching, and will contribute to individuals and societies that understand the meaning of learning, enjoy learning and live the honor of learning. In this article, although briefly, it is tried to shed light on the bleeding wound of education and teaching, the student indifference, not studying and the lack of motivation, which have peaked during the pandemic in last two years, can be eliminated with mentality change and teachers' conscious awareness and special efforts.

Keywords: Cognitive Barriers, Growth Mindset, Fixed Mindset, Enhancing Learning, Enhancing Teaching

To The This Article: Altan, M. Z. (2022). Öğrenciler çalışmıyor, Umursamıyor veya Motive Değiller, Neden?, *Anadolu Türk Eğitim Dergisi*, 4(1), 21-33.

⁵Corresponding Author: Prof. Dr. Mustafa Zülküf ALTAN, Erciyes Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü, Türkiye, altanmz@erciyes.edu.tr, ORCID NO: 0000-0001-9391-5856.

Giriş

“Volkan hiç motive değil.”, “Ders, Canan’ın umurunda bile değil.”, “Ne yaparsam yapayım, Aysel’e ders çalıştıramıyorum.”, “Sebahattin çok vurduğum duymaz, gayretsiz.”, “Taner’e bir şey okutmak, deveye hendek atlatmaktan daha zor”. Bunlar ve bunlara benzer cümleleri, çok duyduk ve son iki yıl içinde özellikle salgın süresince daha sıklıkla, öğretmenlerden, ailelerden ve öğretmenlik uygulamasına giden öğrencilerden, duymaya başladık ve duyuyuyoruz. Bütün bu serzenişler aslında öğrencinin yoluna çıkan engellerin çok ötesine geçmiş gibi görünen bir tür ilerleme ve gelişme eksikliklerinin birer tezahürüdür.

Salgın öncesi zaten sorunlu olan “öğrenme ortamı” ve “öğrenme algısı”, iki yıldan beridir yaşanan Covid-19 salgını ile birlikte çok daha vahim ve belirgin bir hâl aldı (Altan, 2021). Bu bakımdan eğer zamanında, etkin çözümler üretilmez, eğitim politikaları, öğretmen, aile ve öğrenci kapsamında ciddi bir farkındalık oluşturulmazsa, okullarımızda yapılanların ve geçirilen zamanın hiçbir önemi kalmayacaktır. Eğitimin içinde bulunduğu yüksek riskli, test odaklı, sayısal-sözel zekâ temelli, sol beyin odaklı sistem ve bu sistemin uygulamaları sonucu zaten gerçek mânâda bir çıkmazın içindeydi (Altan 2019a,b). Covid-19 salgını da bu durumu âdetâ tamamıyla hem ortaya çıkardı hem de yeni bir boyut kazandırdı.

Salgının, öğrencilerin öğrenimi üzerindeki etkisi asla yadsınamaz ve bu durum özellikle de ilköğretim düzeyinde çok ciddi sıkıntılara sebep oldu olmaya da bir süre daha devam edecektir. Salgının, bireyler ve gruplar arasında önceden var olan fırsat ve başarı farklılıklarını genişleterek ve tarihsel olarak dezavantajlı öğrencileri çok daha derinden etkileyerek bu açığın büyümesine sebep olacağı düşünülmektedir (Altan, 2021). 2020 yılının tamamı ya TV’den öğrenme ya da çevrimiçi olarak geçirildi. Her ne kadar resmî olarak katılım, başarı oranları vs. verilse de gerçek mânâda ciddî ve etkin bir eğitim-öğretim süreci gerçekleştirildiğini söylemek olanaksızdır. Burada öğretmenlerin ellerinden geleni yaptıklarını da ifade etmek gerekmektedir. Çünkü ne öğretmenler ne de üniversitelerdeki öğretim üyeleri böylesine bir duruma uygun ne eğitim almışlardı ne de böyle bir duruma hazırlıklıydılar. Ancak çok daha iyisi yapılabilirdi. Öğretmenler genelde değişimden ve/veya yenilikten çekinmezler ancak yalnız bırakılmaktan korkarlar ki bu süreçte öğretmenler “İster yüz ister boğul” pozisyonunda, yalnız bırakıldılar (Altan, 2021). Bu bakımdan salgının sadece akademisyenleri, öğretmenleri değil, aynı zamanda öğrencilerin de genel sağlık ve esenliği üzerinde ciddî etkisi oldu ve ebeveynlerin çok büyük bir bölümü çocuklarının ruh sağlığı konusunda çok veya aşırı derecede endişelendiklerini görüyor, duyuyor, gözlemliyor ve okuyoruz (Altan, 2020b; Altan 2021; İlbasmış ve arkadaşları, 2020).

Salgının eğitim üzerindeki mâliyetini analiz ederken, öğrencilere tipik bir yılda tamamlayacakları tüm öğrenimlerini, o yıl tamamlama fırsatı verilmediği gerçeğini anlatmak için “tamamlanmamış öğrenme” terimini kullanmak doğru olacaktır. Okuldan tamâmen ayrılan veya değişik nedenlerden dolayı kopan, soğuk kalan bazı öğrenciler, bir zamanlar sahip oldukları bilgi veya becerileri kaybederek geriye doğru kaymış olabilirler. Bu durum yeni başlayanlar için çok daha vahim sonuçlara gebedir. Hazırlıksız olarak bir sonraki sınıfa geçen/geçirilen öğrenciler, başarı için gerekli olan temel bilgi ve yapı taşlarını kaçırdılar.

Bu öğrencilerin kaçırdıkları sadece akademik bilgiler miydi? Lisede, Üniversitede veya işgücünde başarılı olmak için gerekli beceri, davranış, tutum ve zihniyet olmadan okulu bitirme riski çok ciddî bir konudur ve araştırmaya açık bir alandır. Bitmemiş öğrenmenin derinliğinin ve kapsamının doğru bir şekilde değerlendirilmesi, MEB’in genelde, il Millî Eğitim

Müdürlüklerinin de şehirler ve bölgeler bazında, öğrencileri kaçırdıkları öğrenmeleri yakalamaları ve salgını ekarte edip başarılı bir geleceğe yönelmeleri konusunda desteklemeleri gerektiğini düşünmekteyim.

Öğretmenlerin Soruna Yaklaşımı

Öğretmenler, öğrencilerin beyinlerinde kendi alanlarıyla ilgili gerekli dosyayı açma, öğretilen yeni bilgiyi eski bilgilerle ilişkilendirme, açılan dosyaya doğru kayıt yapma, kayıt edilen bilgileri ertesi derste hatırlatarak geri çağırma sıralaması ve tekniğini genelde kullanamadıkları için öğretildiği düşünülen pek çok bilgi ne yazık ki havada uçuşan bilgiler olarak kalmaktadır (Altan, 2019c). Sınıfa girip dersi anlatmak ve zil çalıp ders bittiğinde öğrencilerin öğretileni öğrendiğini sanmak gaflettir (Altan, 2015). Bu konuda sıklıkla kullanılan bir karikatürü paylaşmak isterim.

Kaynak: İnternet, anonim

Karikatürde anlatıldığı gibi pek çok kez öğrettiğimizi sandığımız birçok şey maalesef öğrenilmiyor. "Ben öğrettim. Onlar öğrenmediler." "Ben her şeyi denedim ama olmadı." gibi yorumlar, aslında çok sıradan ve maalesef öğrenmenin nasıl gerçekleştiğine dair bilgisiz, temelsiz bir görüşü ve yaklaşımı ele veriyor (Altan, 2016; Altan, 2019a). Oysa öğrencilerin pasif olarak bilgiyi alıp yeniden ürettikleri bir bilgi aktarımı modelinde, öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini çok uzun zamandır biliyoruz (Altan, 2019a; Ausubel, 2000; Donovan & Bransford, 2001; OECD, 2010). "Ya aslında her şeyin farkındalar sadece umursamıyorlar" gibi bir akıl yürütme de aslında, yeni bilgiyi inşa etmek için bilinen bilgiyi kullanmanın, bu önceki bilgiden yararlanmanın önemi hakkındaki bir anlayış eksikliğini yansıtır.

Öğretmenlerle bire bir yapılan görüşmelerde veya gayri resmi iletişimlerde pek çok öğretmen, çok sık olarak, öğrencilerin başarısızlıklarıyla ilgili olarak nedenlere yakından bakmadan, öğrencilerin öğrenmesinin önündeki engelleri kapsamlı terimlerle ifade etme yolunu seçtiğine şahit oluyoruz. Bu durum da maalesef, olumlu bir etki yaratmak için neler yapabileceğinin görülmesine engel oluyor ve çözümü imkânsız kılıyor. Oysa etkili öğretimin önündeki bilişsel engellerin olduğunu fark ederek, senaryoyu tersine çevirmek ve öğrenmenin önüne nelerin geçtiğini incelemek çok daha yerinde olacak ve gerçek öğretmenliğin de yolunu açarak öğrenmenin anlamını kavrayan, öğrenmenin tadını çıkararak ve öğrenmenin onurunu yaşayan bireylere ve toplumlara sahip olunmasına katkı sağlayacaktır. Bu bakımdan öğrencilerin "umursamadığını" varsaymak yerine, onların karşılaştıkları ve/veya karşılaşılabilecekleri engelleri araştırmanın çok daha yerinde ve isabetli olacağı düşüncesindeyim ve bunun savunuculuğunu yapmaktayım. Bu asla, böyle öğrencilerimiz olmayacak anlamına da gelmemektedir. Elbette olacaktır, ancak toptancı yaklaşımla herkesi aynı kefeyle koyarak

değerlendirme yapılması, okulu ve öğretmeni boşa çıkararak eğitim anlayışına hizmet etmekten başka bir işe yaramayacaktır. “Şeytan her zaman olacaktır. Amaç meleklerin sayısını arttırmak, olmalıdır” (Altan, 2016:52).

Peki, öğrencileri öğrenme sürecine nasıl daha sağlıklı ve nitelikli olarak dâhil edebiliriz? Bunu başarmanın en iyi yolu, onlara öğrenmenin değerinin, onurunun açıklanmasıdır. Öğrencilerin, öğrenmeyi sahiplenmesini sağlamak, öğrenme sürecinde kendilerinin sorumlu olduğu bilincinin kazandırılması gerekmektedir. Bunun için de sınıfta öğrenme sürecine katılımı güçlendirmek, farklı ve gerekli zihin, zihniyet alışkanlıklarını keşfetmelerine yardımcı olarak daha sağlıklı ve nitelikli bir şekilde öğrenme sürecine dahil olmaları sağlanabilir.

Bilişsel Engeller Aşılabilir mi? Gelişen Zihniyet/ Sabit Zihniyet

Bu konuyu son zamanlarda okuduğum bir çalışmadan, açıkçası benim de öğretmen eğitimciliği felsefeme çok yatkın bulduğum ve yıllardır benzer şekilde öğretmen adaylarıma anlattığım formatta irdeleyen, Chew ve Cerbin (2020)’den yararlanarak anlatmak istiyorum. Chew ve Cerbin (2020), öğrencilerin nasıl öğrendiği üzerine kapsamlı araştırmalara dayanarak, bir öğrenciye etkili şekilde öğretebilmenin önüne ne tür engellerin geçebileceğini anlamak için bir çerçeve önerir. Bu engeller yalnızca öğrencileri engellemekle kalmaz aynı zamanda öğretmenlerin kendi etkinliklerinin de önündeki barikatları temsil ederler. Öğrencilerin kendi bariyerlerinin, yanlış inançlarının farkına varması kadar, hatta ondan daha fazla, öğretmenlerin kendi bariyerlerinin farkına varması önemlidir. Kendi zihninde bu bariyerlerin farkına varamamış ve bunları bertaraf edememiş bir öğretmenin, öğrencilerine yardım edebileceğini düşünmek doğru olmayacaktır.

Burada: büyüyen, gelişen ve değişen zihniyet, tavır, tutum ve eğilimle; sabit, değişmeyen, gelişemeyen zihniyet, tavır, tutum ve eğilim arasındaki farklılıkların ve bu zihniyet durumunun bizlerin yeteneklerimiz konusundaki düşünme şeklimizi ve hayatımızı nasıl şekillendirebileceği konusunu irdelemek isterim.

Zekâmımız ve yeteneklerimiz hakkındaki düşünme şeklimiz, sadece hissetme şeklimizi etkilemekle kalmaz aynı zamanda ne elde ettiğimizi, yeni alışkanlıklara bağlı kalıp kalmamamızı veya yeni beceriler, düşünme yolları, tutum ve tavırlar geliştirmeye devam edip etmeyeceğimizi de etkileyebilir. Büyüme, gelişme ve değişme zihniyeti, zekânın ve yeteneklerin zaman içinde geliştirilebileceğine ve değiştirilebileceğine inanma anlamına gelirken; sabit bir zihniyet, zekânın ve yeteneklerin sabit olduğuna, gelişip değişmeyeceğine inanmak anlamına gelir. Yani bir şeyde iyi değilseniz, o konuda asla iyi olmayacağınıza inanabilirsiniz (Dweck, 2007, 2016).

Öğretmenlerin ve öğretmen eğitimcilerinin; büyüme, gelişme ve değişme zihniyeti ile öğrencileri çok erken yaşlardan itibaren öğrenmeye karşı olumlu bir bakış açısı benimsemeye teşvik etmeleri gerekmektedir. Ancak bunu yapmadan önce de kesinlikle kendi zihniyetlerini bu yeni formata uygun hâle getirmeleri gerekmektedir. Aksi hâlde eğitimin içinde bulunduğu çıkmazlardan birisi olan “öğretmenlerin kendilerinde olmayan mezziyetleri öğrencilerinden istemesi “ikilemi ile karşı karşıya kalıp bir arpa boyu bile yol alınamayacaktır tıpkı on yıllardır olduğu gibi. C nitelikteki öğretmenlerden A niteliğe sahip öğrenciler beklenmemelidir (Altan, 2019a).

Büyüme zihniyeti (Dweck, 2007); zekâyı ve yeteneği zaman içinde geliştirilebilecek ve değiştirilebilir nitelikler olarak görür. Bu durum elbette gelişme zihniyetine sahip insanların bir sonraki Einstein, Picasso, Mimar Sinan, Hârizmî olabilecekleri anlamına gelmiyor. Ancak hepimizin başarabileceği şeylerde hâlâ değiştirilebilecek ve geliştirilebilecek alanlar vardır. Büyüme, gelişme ve değişme zihniyeti basitçe, insanların zekâlarının ve yeteneklerinin çaba ve eylemlerle geliştirilebileceğine inanmaları anlamına gelir (Dweck, 2007).

Gelişmekte, değişmekte ve büyümekte olan bir zihniyet aynı zamanda aksiliklerin öğrenme sürecinin gerekli bir parçası olduğunu kabul eder ve motivasyonel çabayı artırarak insanların “geri dönmeye” izin verir (Dweck, 2009). Bu tür bir zihniyet, ‘başarısızlıkları’ geçici ve değişken olarak görür ve bu nedenle, büyüme zihniyeti öğrenme, esneklik, motivasyon ve performans için çok önemlidir. Bu durum, spor müsabakalarında da ciddi bir katkı sağlar ve buna sıklıkla şahit oluruz (Dweck, 2009). Örneğin, devreye birkaç sayı farklı mağlup girip, zihniyet değişikliği yapıp, tabii buna oyun taktik ve stratejisini de eklemek lâzım, maçı galibiyetle bitiren onlarca müsabaka hatırlarız. Birçok antrenör de bu geri dönüşlerin hikâyesini anlarında paylaşır (Vural, 2022). Bu tür geri dönüşlerin arkasında yatan da işte bu zihniyettir. Yani, bilişsel engeller elbette aşılabılır, aşılacak zorundadır.

Büyüme zihniyetini benimseyen bireylerin genelde aşağıdaki tavır, tutum ve davranışları sergiledikleri görülür:

- Öğrenmenin ve gelişmenin yaşam boyu sürdüğünü benimser ve inanırlar,
- Zekânın geliştirilebileceğine inanırlar,
- Öğrenmek için her zaman daha fazla çaba gösterirler,
- Çabanın sonuçta ustalığa yol açtığına inanırlar,
- Hataların öğrenmenin bir belirtisi ve başarısızlıkların sadece geçici aksilikler olduğuna inanırlar,
- Geri bildirim bir tür bilgi kaynağı olarak görürler,
- Zorlukları isteyerek kucaklar ve yadırgamazlar,
- Başkalarının başarısını bir ilham kaynağı olarak görürler,
- Geri bildirim potansiyel bir öğrenme fırsatı olarak görürler (Dweck, 2016; Stewart ve arkadaşları, 2017).

Diğer taraftan, sabit, değişmeyen ve kanıksanmış bir zihniyette, insanlar yetenek ve zekâ gibi özelliklerin sabit, doğuştan ve değişmez olduğuna inanırlar, yani yetişkinlikte ulaşacakları zekâ düzeyi ve doğal mevcut yeteneklerle doğduklarına inanırlar (Altan, 2019b). Bu durum aslında bizlerin yüzyıllardır kanıksadığımız, dahası bizlere dayatılan zekâ konusundaki yaygın ve kanıksanmış öğretimi ve kültürün bir sonucudur. Bu konudaki detayları yukarıdaki çalışmada bulabilirsiniz.

Sabit fikirli bir kişi genellikle hayattaki zorluklardan kaçınır, kolayca pes eder ve diğer insanların başarısı nedeniyle sürekli korkutulur veya tehdit edilir. Bunun nedeni sabit bir zihniyetin zekâyı ve yeteneği geliştirilebilir, değiştirilebilir ve büyütülebilir bir şey olarak görmemesidir (Dweck, 2007, 2009, 2016). Yani kısaca “sen bu kadarsın/ben bu kadarım” denilmesidir!

Böylesine sabit bir zihniyet anlayışına sahip olmak, özellikle de öğrenme konusunda, çok ciddi olumsuz düşünmeye hatta sonucunda ciddi psikolojik ve kişilik sorunlarına yol açabilir. Örneğin, sabit bir zihniyete sahip bir kişi bir görevde başarısız olabilir ve şahıs o görevi asla yapacak kadar akıllı ve yetenekli olmadığına inanabilir. Oysa yukarıda da değinildiği gibi gelişim, değişim ve büyüme zihniyetli bir kişi de aynı görevde başarısız olabilir. Ancak bu grup insanlar böylesi durumların başarılı olabilmek için daha fazla pratik yapmak için fırsatlar olduğuna inanırlar (Dweck, 2007, 2009). Aradaki düşünme biçimi de kişinin mutluluğuna ve dolayısıyla da toplumun mutluluğu ve refahına da hizmet eder.

Sabit bir zihniyete sahip insanlar, ne kadar çaba sarf ederseniz edin, bireysel özelliklerin değişmeyeceğine inandıklarından genelde:

- Zekâ ve yeteneğin statik olduğuna inanırlar,
- Başarısızlık yaşamamak için zorluklardan kaçınırlar,
- Başkalarından gelen geri bildirimleri dikkate almazlar,
- Başkalarının başarısı karşısında tehdit edildiklerini hissederler,
- Başkaları tarafından yargılanmamak için kusurlarını gizlerler,
- Çaba göstermenin değersiz ve zaman kaybı olduğuna inanırlar,
- Yapılan geri bildirimleri, kişisel eleştiri olarak görürler,
- Zorluklar karşısında kolayca pes ederler (Dweck, 2007, 2009, 2016).

Tablo 1’de Chew ve Cerbin’in (2020), etkili öğretimin önündeki dokuz bilişsel engel yer almaktadır:

Tablo 1. Etkili öğretimin bilişsel zorlukları

Zorluk	Tanım
1. Öğrencinin Zihinsel durumu	Öğrenciler, bir ders veya konu hakkında, örneğin onun ne kadar ilginç ve değerli olacağı ve kendi çabalarıyla o konuda ustalaşmak için ne kadar yetenekli oldukları konusunda tutum ve inançlara sahiptir. Öğrenciler, bir dersin kendileri için alakasız olduğuna ya da içeriği öğrenmek için yeterli bilgiye sahip olmadıklarına inanabilirler.
2. Üst-biliş ve kendi kendini düzenleme	Öğrenciler, kavramları anlama düzeylerini izler ve yargılar. Arzu edilen bir ustalık düzeyine ulaşmak için öğrenme davranışlarını düzenlerler. Öğrenciler anlama düzeylerine aşırı güvenebilirler.

3. Öğrenci korkusu ve güvensizliği	Öğrenciler, bir derse belirli bir düzeyde ders alma korkusuyla gelirler. Öğrenciler, öğrenmeler konusunda öğretmenin davranışını haksız veya destekleyici olmadığı şeklinde yorumlayabilir, bu da belli bir derecede güvensizlikle sonuçlanabilir. Öğretmene karşı korku ya da güven eksikliği gibi olumsuz duygusal tepkiler, motivasyonu zayıflatabilir ve öğrenmeyi engelleyebilir.
4. Yetersiz ön bilgi	Öğrenciler, dersin başlangıcında ders içeriği hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarına göre değişiklik gösterirler. Bazı öğrencilerin içerik hakkında çok az bilgisi veya hiç bilgisi olmayabilir. Bu da onları güçlü bir geçmişe sahip öğrencilere kıyasla dezavantajlı yapar.
5. Yanlış İnanışlar	Öğrenciler, dersin başlangıcında genellikle ders içeriği hakkında hatalı veya yanlış inanışlara sahiptirler. Öğrenciler doğru öğretildiğinde bile bu tür yanlış inanışlara sarılabirler.
6. Etkisiz öğrenme stratejileri	Öğrenciler, ders kavramlarını öğrenmek için çeşitli yöntemler kullanabilirler ve bu yöntemler etkinlik ve verimlilik açısından büyük farklılıklar gösterebilirler. Öğrenciler genellikle en az etkili öğrenme stratejilerini tercih edebilirler.
7. Öğrenim transferi	Öğrenciler, ders kavramlarını uygun şekilde sınıf bağlamı dışında uygulama yeteneklerine ve eğilimlerine göre değişiklik gösterebilirler. Öğrenciler, genellikle bilgiyi ders bittikten sonra uygulayamazlar.
8. Seçici dikkatin kısıtlamaları	Öğrenciler, farkındalıklarını dersin yalnızca sınırlı bir bölümündeki çevreye odaklayabilirler ve odağın dışında kalanları göz ardı ederler. İnsanlar yanlışlıkla birden fazla görevi yerine getirebileceklerine, farklı görevler arasında dikkatlerini ileri-geri çekebileceklerine inanırlar.

9. Zihinsel çabanın ve çalışma belleğinin kısıtlamaları	Öğrencilerin bilişsel işlemede iki ana sınırlaması vardır: sahip oldukları mevcut zihinsel çaba veya konsantrasyon ve bilgiyi bilinçli olarak tutma yeteneği. Öğrenciler, çok karmaşık konulara konsantre olmaya çalışarak veya çok fazla bilgiyi hatırlamak amacıyla kolayca bunalırlar.

Zorluklar Nasıl Aşılabilir?

Öğretmenlerin öncelikle kendilerinin büyüme, gelişme zihniyetini benimsemiş olmaları gerekmektedir. Daha sonra bu zihniyeti öğrencilerine kazandırmak için bir çaba ve bu düşünceye uygun sınıf uygulama ve aktiviteleri yapmaları gerekmektedir.

Gösterilen çabalar, öğrencilerde algılanan engellerle aynı hizaya getirilerek öğretimin etkinliği ve keskinliği artırabilir. Hemen sonuç alınabilir mi? Veya herkeste aynı sonuç alınabilir mi? Elbette hayır. Beklenen ilerlemeyi kaydetmeyen bir öğrenciyle karşılaşıldığında yalnızca dışa dönük davranışlara odaklanma dürtüsüne mutlaka karşı koyulmalıdır. Benzer davranışlarla kendini gösteren öğrenme mücadelelerinin genellikle çok farklı, daha derin ve kök salmış nedenleri olduğu, olabileceği unutulmamalıdır. Davranışı, basitçe ayrılmaya atfetmek yerine, öğrencinin yoluna neyin çıktığı tespit edilmelidir. Öğrencilerin nerede zorluk yaşadıkları ve onlara neyin yardımcı olduğu, aşağıdaki gibi sorularla mutlaka irdelenmelidir. Burada, sürdürülebilir ısrar ve sabır başarıyı getirecektir. Öğrencilere şu soruların sorulmasının çok ciddi faydaları olacaktır:

- Öğrenmeye çalıştığın ve sonucunda öğrendiğin bir zamanı anlat bana. Kendine yardım etmek için ne yaptın? Neden öğrendiğini düşünüyorsun?
- Şu anda yapmakta olduğun ve seni gerçekten ilgilendiren bir fikir, konu veya proje nedir?
- Planlar yaptığında, bunları nasıl uygularsınız?
- Planlarını uygularken karşına zorluklar çıktığında ilk ne yaparsın? Öğrenirken hangi öğrenme stratejilerini uygularsın?
- Okulla ilgili kolay bulduğun şey nedir? Senin için daha zor olan nedir?
- Bu dersi gelecekte alacak bir öğrenciye hangi öğrenme stratejilerini önerirsiniz?

Öğrencilerin kendilerini birer öğrenen olarak nasıl algıladıkları konusunda bizlere fikir verebilmeleri için soruların açık uçlu tutulmasında fayda vardır. Ek olarak, öğrencinin yanıtları, herhangi bir etkisiz bilişsel alışkanlığın ve eğilimin araya girip girmediğini bize söyleyebilir. Konuşmadan topladığımız iç-görüler, öğretim süreciyle ilgili yaşananlar hakkında bizleri bilgilendirebilir.

Bu sorgulama süreci, öğretmenleri birer “bariyer tespit edici” konuma getirebilir ki bu da etkili öğrenmenin yolunu açacaktır. Öğrencilerin karşılaştığı karmaşık öğrenme engellerinin basit açıklamalarına güvenmemeye dikkat edilmelidir. Dışarıdan gelen bir geri çekilme işareti ile karşı karşıya kalındığında, önümüze neyin çıktığını bulmak için biraz daha derine inmeliyiz. Yani öğrencinin dile getireceği bir nedene, bariyere asla hemen inanılmamalı ve bu mazeret asla hemen kabul edilmemelidir. Etkili öğretmenler, her çocuğun öğrenme grubuna (sınıf/ grup/ akran) ve topluluğuna ne getirdiğini fark eden bir tür güç gözlemcileridir. En iyi öğretmenler,

engelleri tespit etmek için daha ileri gider ve bilinçli olarak öğrencilerin öğrenmesini yavaşlatabilecek engelleri tespit eder ve bu engelleri nasıl kaldıracaklarını onlara öğretir. Buna da “yansıtmacı öğretmenlik” deniyor (Altan, 2016).

Büyüme, Değişme ve Gelişme Zihniyeti Nasıl Geliştirilebilir?

Bu konuda elbette öğretmenlerin bu zihniyet değişikliğine öncelikle kendilerinin sahip olması gerekmektedir. Sonrasında da öğrencilere beynin işlenebilir, değiştirilebilir ve çabayla geliştirilebilir olduğunu gösteren sinirbilim kanıtlarını onlara öğretmek büyüme ve gelişme zihniyetini kanıksatabilir ve kazandırabilirler (Dweck, 2007, 2016).

Bu zihniyeti geliştirebilmek için de yapılması gereken bir dizi yöntemden ve bir süreçten bahsedebiliriz. Mutlak surette, beynin bilimsel olarak geliştirebileceğini anlamaları sağlanmalıdır (Dweck, 2007, 2009). Büyüme zihniyetini teşvik etmenin en etkin ve direkt yöntemlerinden biri, beynimizin büyümek ve öğrenmek için inşa edildiğini anlamaktır. İnsanlar yeni deneyimlerle kendilerine meydan okuyarak, beyinlerini “yeniden düzenlemek” adeta format atmak için sinirsel bağlantılar oluşturabilir veya güçlendirebilirler. Bu da bireyleri daha akıllı hâle getirebilir.

Bireylerin yıllardır içlerinde, zihinlerinde zekâyâ ve onun sabit olduğuna dair var olan ve kanıksanan bir iç sesi, tutumları ve inançları vardır (Altan, 2019b). Bu yüzden de birçok insan, büyüme zihniyetine karşı hareket eden olumsuz bir iç sese ve kemikleşmiş bir inancıya sahiptir. Büyüme zihniyetini beslemek için “Bunu yapamam”, “Bu konuda yeteneksizim” “Bu bana göre değil” gibi düşünceleri mutlaka değiştirmeleri sağlanmalıdır. Bu değişim sürecinde bireylerin bir şekilde ödüllendirilmesi de çok işe yarar. Toplum, genellikle mükemmel sonuçlar elde edenleri ödüllendirirse de bu gelişme zihniyetine karşı çalışabilir. Yani ters tepebilir. Bunun yerine, süreci ve harcanan çabayı ödüllendirmek gerekmektedir. İşte bu yüzden de süreci, çabayı ve elden gelenin en iyisini yapmayı değerlendiren ve ödüllendiren alternatif ve/veya performans tabanlı değerlendirme yöntemleri önemseniyor, uygulanıyor ve öneriliyor (Altan, 2021).

Yalnızca öğrencinin bilgisini ve onun aktarılmasını değerlendiren, geleneksel değerlendirme yöntemlerinden farklı olarak, alternatif/performans tabanlı değerlendirme, öğrenciyi düşünme şapkasını takmaya ve bilgiyi bir problemi çözmek için yaratıcı bir şekilde uygulamaya teşvik ederek kendisini gerçekleştirme olanağı verir (Altan, 2021). Alternatif ve/veya performans tabanlı değerlendirmeler öğretmenlere farklı geri bildirim alma olanakları sunar. Yapılan çalışmalar hakkında geri bildirim almaya çalışmak, öğrencilere neyi iyi yaptıkları ve nerede gelişmeye ihtiyaçları oldukları konusunda aşamalı geri bildirim olanağı sağlayarak onlara devam etmek için gerekli ve ekstra motivasyonu sağlayacaktır. Etkili geri bildirim içsel motivasyonu arttıracaktır (DePasque & Tricomi, 2015) aynı zamanda zevkli bir dopamin etkisi yaratacağını bunun da büyüme zihniyetini geliştirmeye ciddi katkı sağlayacağı unutulmamalıdır (Ng, 2018). Alternatif ve/veya performans tabanlı değerlendirmelerin bazıları; akademik oyunlar ve yarışmalar, projeler, ilerleme/gelişim mülakatları, yapılandırılmış cevaplı sorular, öğrenci günlükleri, portföyler, süreç föyler, evde yapılan sınavlar, dakikalık kağıtlar, beyin fırtınaları, vaka analizleri, ilgi merkezleri ve sergiler, meslek temsilcileri ile yapılan mülakatlar, öğrenci kontratları, buluşlar, alıştırmalar ve uygulamalar, alan gözlem, çalışma ve ziyaretleri, bağımsız çalışma veya danışman eşliğinde çalışmalar, bireyselleştirilmiş eğitim,

öğrenme modelleri, uzmanlık seviyesinde öğrenme, sözlü sunumlar, ders anlatımları, mikro öğretim, problem çözme, programlanmış ve bilgisayar destekli öğretim, proje veya aktivite yöntemleri, protokoller, ezberler, rol oynamalar, simülasyonlar ve öğrenci takımlarıdır (Altan, 2019a; Altan, 2021).

Öğrencilere konfor alanlarının dışına çıkmalarının hatta onlardan ayrılacak kadar cesur olmalarının büyüme zihniyetini geliştirmeye yardımcı olacağı düşüncesi kazandırılmalıdır. Bu tutum, bir zorlukla karşılaştığında, büyümeye izin vererek bireyleri daha zor seçeneği seçmeye yönlendirecektir. Böyle bir sistem, eğitimin asıl vazifesi olan “iyi vatandaşlar” yetiştirilmesinin de yolunu açabilir, insanların kendi potansiyellerinin farkına varmasına yardımcı olabilir ve mutlu bir toplumun ortaya çıkarılmasına vesile olabilir.

Son olarak da başarısızlığın, bu sürecin bir parçası olduğu mutlaka kazandırılmalıdır. Başarısızlık, aksilikler ve kafa karışıklıkları, öğrenme sürecinin bir parçası ve başarıya giden adımlardır. Yeni bir şey denerken, ara sıra ortaya çıkabilecek olan başarısızlıkların, olumlu öğrenme fırsatları olarak görülmesi, amacın da yol boyunca keşif sürecinin tadını çıkarmak olduğu düşüncesi mutlaka yerleştirilmelidir.

Son Sözler

Bu makalede, kısaca da olsa, eğitim ve öğretimin kanayan yarası ve son salgın süresince iyice tavan yapan öğrenci vurdumduymazlığı, umursamazlığı ve motivasyon eksikliğinin, zihniyet değişimi ve öğretmenlerin özel çabalarıyla giderilebileceğine ışık tutulmaya çalışıldı.

Birçok çalışma (Andersen & Nielsen, 2016; Dweck, 2016; Hochanadel & Finamore, 2015; Sarrasin ve arkadaşları, 2018) ve bizzat bireysel tecrübelerim; büyüme, gelişme ve değişim zihniyetinin motivasyon ve akademik performans üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu gösteriyor. Buna bir de yukarıda paylaşılan tablodaki zihinsel zorluklar, kaynakları ve bu zorluklarla baş etme önerilerini de eklemek gerekir.

Bu konuda artık sinirbilim ve hakkında onlarca kitap ve makale bulunan Çoklu Zekâ Kuramı da devrededir. Ancak eğitim sistemimiz ve bunun en önemli unsuru ve uygulayıcısı öğretmenlerin öğrenmede bireysel farklılıklar ve alternatif/performans tabanlı değerlendirme yöntemlerini içselleştirmedikleri ve sınıf uygulamalarını tamâmen bu temeller üzerine oturtmadıkları müddetçe, irdelenmeye çalışılan sorundan kurtulmak imkansızdır. Öğrenci başarısını, dolayısıyla toplumun refahını ve mutluluğunu direkt olarak ilgilendiren bu sorunun üzerine yoğunlaşmadıkça, eğitimin bu önemli yarasının kapatılması da imkânsız olmaya devam edecektir. Giderek artan oranda karşımıza çıkması ise durumun vahametini ve zaman geçirilmeden bir paradigma değişimi gerektiğini söylüyor bizlere.

Burada yapılan en önemli hata, insanların zihniyetlerini asla değiştiremeyeceği sabit düşüncesidir ki zaten burada anlatılmak istenen de bu zihniyetin değiştirilmesi gereğidir. Başta öğretmenlerin kendileri olmak üzere. Bir insan nasıl ki zekâsını geliştirebiliyorsa aynı zamanda beyin fonksiyonlarını ve düşünme kalıplarını da değiştirebilir.

Sinirbilim, bize beynin yetişkinen bile gelişmeye ve değişmeye devam ettiğini gösteriyor (Johnson ve arkadaşları, 2009). Beyin, yeni sinir yolları oluştuğunda, zamanla yeniden

şekillendirilebilmesi açısından, bir tür plastiğe benzetilebilir. Buna da beynin büyüme ve yeniden yapılanma yoluyla değişme eğilimini ifade etmek amacıyla, “nöroplastisite” deniyor (Altan, 2020a). Bu konuda yapılan çalışmalar, beynin yeni bağlantılar geliştirebileceğini, mevcut olanları güçlendirebileceğini ve nabız iletim hızını artırabileceğini göstermiştir (Trafton, 2015). Bunlar da bize aslında sabit bir zihniyete sahip bir kişinin yavaş yavaş bir büyüme zihniyeti geliştirebileceğini gösteriyor. Bu anlayışın yerleştirilmesi ve kazandırılmasıyla, öğrencilerin önemli ölçüde daha yüksek motivasyona sahip olacakları, bilimden zevk alacakları ve öğrenmenin onuru adına, eğitimin içinde daha fazla yer alacakları görülecektir. Bu anlayışın kazandırılması, tükenmişlik, depresyon, anksiyete ve davranış bozukluğu gibi psikolojik sorunların azaltılmasının veya giderilmesinin yanında, akademik performansın da düzelmesine vesile olacaktır (Zeng ve arkadaşları, 2016).

Özetlemek gerekirse, bilişsel zorlukların tespitiyle beraber ele alınacak olan büyüme ve gelişme zihniyeti, zekâ ve yeteneğin öğrenme ve çaba yoluyla beslenebileceği inancıdır. Gelişim odaklı insanlar, aksilikleri öğrenme sürecinin gerekli bir parçası olarak görürler ve artan çabayla mevcut başarısızlıktan geri dönerler. Bu zihniyetin öğrencilerde motivasyon ve akademik performans üzerinde çok olumlu etkileri olacaktır. Sinirbilimden elde edilen sınırlı da olsa veriler, bu zihniyete sahip insanların beyinlerinin, özellikle hata düzeltme, öğrenme ve motive olma konularında, sabit bir zihniyete sahip olanlardan daha aktif olduğunu da bizlere kanıtıyor (Ng, 2018; Schroder ve arkadaşları, 2017). Bunlara bir de bireysel farklılıkların dikkate alındığı, performans tabanlı, alternatif değerlendirme sistemlerinin eğitim sistemi içine gerçek anlamda yer verilmesiyle, her çocuğun uçabileceği görülecektir. Yeter ki onların kanatları kırılmasın ve uçmalarına müsâade edilsin (Altan, 2019a).

Kaynakça

- Altan, M.Z. (2021). *Terör Ya Öyle Değilse?* (1. Baskı). *İdeal Kültür Yayıncılık*.
- Altan, M.Z. (2020a). Extrability and The Theory of Multiple Intelligences As a Phenomenon for An Inclusive Education Renewal. *European Journal of Special Education Research*, 5(3): 1-23.
- Altan, M.Z. (2020b, Nisan 08). Uzaktan eğitimde çocukları nasıl yönlendirmeliyiz? Haber7Com. <https://www.haber7.com/egitim/haber/2961462-uzaktan-egitimde-cocuklari-nasil-yonlendirmeliyiz>
- Altan, M.Z. (2019a). *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı. Girişimci Öğretim Girişimci Öğretmen* (3. Baskı). Pegem.
- Altan, M.Z. (2019b). Zekâ Girdabı: Kanıksanan Kültür ve Göz Ardı Edilen Gerçekler. *Eğitim Ateşi* (2.Baskı), 41-71. Eğitim Yayınevi.
- Altan, M.Z. (2019c). Yabancı Dil: Neden Öğretemiyoruz? Neden Öğrenemiyoruz? *Eğitim Ateşi* (2.Baskı), 138-173. Eğitim Yayınevi.
- Altan, M.Z. (2016). *Öğretmenliğe Dair Filmler ve Öğretmenler*. Pegem.
- Altan, M.Z. (2015, Nisan 28). Bugünün Dünyasında Yarının Kuşaklarını Yetiştirmek. *Vitamin Öğretmen*. <http://www.vitaminogretmen.com/videolar/1371>
- Andersen, S.C. and Nielsen, H.S. (2016). Reading intervention with a growth mindset approach improves children's skills. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(43), 12111-12113. <https://www.pnas.org/content/113/43/12111.short>
- Ausubel, D.P. (2000). *The Acquisition and Retention of Knowledge: A Cognitive View*. Springer.
- Chew, S. L., & Cerbin, W. J. (2020). The cognitive challenges of effective teaching. *The Journal of Economic Education*. 52:1, 17-40.
- DePasque, S. and Tricomi, E. (2015). Effects of intrinsic motivation on feedback processing during learning. *NeuroImage*, 119, 175-186. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26112370/>
- Donovan, M. S., & Bransford, J. D. (Eds.) (2001). *How students learn: History, mathematics, and science in the classroom*. Washington, D.C.: National Academy Press.
- Dweck, C. S. (2016). What having a “growth mindset” actually means. *Harvard Business Review*, 13: 213-226.
- Dweck, C.S., 2009. Mindsets: Developing talent through a growth mindset. *Olympic Coach*, 21(1), 4-7.

Dweck, C. S. (2007). *Mindset: The New Psychology of Success*. Ballantine.

Hochanadel, A. and Finamore, D. (2015). Fixed and growth mindset in education and how grit helps students persist in the face of adversity. *Journal of International Education Research(JIER)*,11(1),4750.<https://www.clutejournals.com/index.php/JIER/article/view/9099>

İlbasmış, Ç., Toksoy, A.A., Cihanyurdu, İ., Ünver, H., Rodopman, A.A. (2021). Covid 19 Salgınının Çocukların Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri. *Turk J Child Adolesc Ment Health*, 28 (Suppl1):1-3.

Johnson, S. B., Blum, R. W., & Giedd, J. N. (2009). Adolescent maturity and the brain: the promise and pitfalls of neuroscience research in adolescent health policy. *The Journal of adolescent health*, 45(3), 216–221.<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.05.016>

Ng, B. (2018). The Neuroscience of Growth Mindset and Intrinsic Motivation. *Brain sciences*, 8(2), 20. <https://doi.org/10.3390/brainsci8020020>

OECD (2010). *The Nature of Learning: Using Research to Inspire Practice*. Dumont, Y.H., Istance, D. & Francisco, B. (Eds). DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264086487-en>

Sarrasin, J.B., Nenciovici, L., Foisy, L.M.B., Allaire-Duquette, G., Riopel, M. and Masson, S., (2018). Effects of teaching the concept of neuroplasticity to induce a growth mindset on motivation, achievement, and brain activity: A meta-analysis. *Trends in neuroscience and education*, 12, 22-31.<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S002210310191491X>

Schroder, H.S.; Fisher, M.E.; Lin, Y.; Lo, S.L.; Danovitch, J.H.; Moser, J.S. (2017). Neural evidence for enhanced attention to mistakes among school-aged children with a growth mindset. *Dev. Cogn. Neurosci.*, 24, 42–50.

Stewart, Craig & McConnell, John & Stallings, Lori & Roscoe, Rod. (2017). An Initial Exploration of Students' Mindsets, Attitudes, and Beliefs About Public Speaking. *Communication Research Reports*. 34. 1-6.

Trafton, A. (2015, November 18). Neuroscientists reveal how the brain can enhance connections. *MIT NEWS*. <https://news.mit.edu/2015/brain-strengthen-connections-between-neurons-1118>

Vural, Y. (2022, Ocak 02). *Büyük kulüplerde neden görev almıyor?* Açık ve Net, Haber Türk TV.

Zeng, G., Hou, H., & Peng, K. (2016). Effect of Growth Mindset on School Engagement and Psychological Well-Being of Chinese Primary and Middle School Students: The Mediating Role of Resilience. *Frontiers in psychology*, 7, 1873. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01873>